

Гоштинар С. Л., кандидат юридичних наук,
доцент кафедри трудового, земельного та
екологічного права

Одеський державний університет внутрішніх
справ МВС України

ОЦІНКА ВПЛИВУ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ (ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД)

Запобігання екологічних ризиків - пріоритетний напрямок внутрішньої і зовнішньої політики держав. Починаючи з 60-х років ХХ століття, із загостренням проблем навколишнього природного середовища, виокремлюються такий напрямок державної політики, як «екологічна політика». Держави диференціюють екологічну політику з прив'язкою до окремих галузей: зміна клімату, підвищення ефективності використання природних ресурсів, охорона біорізноманіття тощо.

Національна екологічна політика будується на уніфікованому підході до організації природоохоронних заходів, але у різних країнах зберігаються свої особливості. За способом організації екологічної політики виокремлюють дві групи країн: перша – західноєвропейські країни і Японія; друга – США і Канада. У країнах першої групи основний акцент при реалізації екологічної політики здійснюється на систему законів. У країнах другої групи для обґрунтування політичних заходів основна увага приділяється різним програмам, планам, рекомендаціям [1].

Промислово розвинені країни, які раніше зіткнулися з проблемою погіршення стану природного середовища, були змушені розпочати розробку методики і системи оцінки впливу на навколишнє середовище. Незмінним лідером за показниками економічного розвитку є США. Екологічну оцінку впливу на довкілля у США було запроваджено законом «Про національну політику у сфері навколишнього середовища» (1969 р.). У ньому пропонувалося «враховувати при прийнятті відповідальних рішень екологічні наслідки діяльності, яку планується здійснювати». Прийняттю рішень, здатних спричинити «значні екологічні наслідки», має передувати складання спеціальної «Декларації про екологічні наслідки» (Environmental Impact Statement – EIS). У цьому документі було закладено й методологічні основи її проведення, що передбачає запровадження міждисциплінарного підходу, при якому забезпечується інтеграція природознавчих та суспільних наук, при проектуванні середовища проживання, при плануванні та прийнятті рішень».

Становленню методології екологічної експертизи сприяли американські суди, до яких зверталися громадські та державні організації, громадяни у зв'язку із недотриманням приписів NEPA, це сприяло формуванню процесу Environmental Impact Assessment (EIA). Було сформульовано основні вимоги до процесу EIA: всебічні дослідження і виявлення очікуваних екологічних наслідків альтернатив запропонованої діяльності; можливість

використовувати EIS при прийнятті рішень із проекту; доступність EIS для зауважень зацікавлених сторін, у тому числі населення [2].

В середньому у США щорічно проводиться екологічна експертиза для 1 тис. нових федеральних проектів, при цьому тимчасове або часткове зупинення виконання проектів, заборона на їх здійснення стосуються не більше 2-3% їх загального числа.

Лідером серед європейських країн у сфері захисту навколишнього середовища є Німеччина. Нормативно-правове врегулювання питань оцінки впливу на навколишнє природне середовище представлено низкою законів: з одного боку, мова йде про міжнародні конвенції та директиви ЄС, імplementовані національним законодавством, з іншого боку – про регулювання втручання специфічними для країни інструментами.

Інститут оцінки впливу на навколишнє середовище у Німеччині було запроваджено ще до прийняття відповідної Директиви ЄС 1985 р. федеральним законом «Про охорону природи» (1976 р.). Нормативно-правова база з охорони навколишнього середовища у Німеччині налічує багато законодавчих актів та правових положень. Базові з них – це федеральний закон про охорону природи, про ландшафтне планування, закони про емісії, про генні технології, про включення у плани економічного розвитку питань охорони навколишнього середовища. У 2002 і 2009 роках внесено зміни до закону «Про охорону природи», що вплинули на регулювання інституту оцінки впливу на навколишнє середовище. У теперішній редакції від 29 липня 2009 року він регулюється у §§ 13–19 [3].

На рівні земель екологічне управління із реалізації впливу на навколишнє середовище у Німеччині організовано по-різному, що пов'язано із відмінностями у розмірі та структурі земель. Відмінності полягають у назві управлінських структур, а не у їх функціях. У структурі урядів в усіх землях створено екологічні міністерства.

У Японії екологічні експертизи почали проводитися з 1965 року. На початку 70-х років ХХ століття у країні було створено систему природоохоронних органів, до якої включено Міністерство з питань охорони навколишнього середовища. Для екологічної політики Японії характерним є поєднання адміністративних та економічних методів регулювання. Адміністративні заходи – це запровадження стандартів якості продукції і навколишнього середовища; екологічна експертиза; угоди між місцевими органами влади та підприємствами щодо контролю за забрудненням; система арбітражу екологічних конфліктів. У Японії запроваджено один із найсуворіших у світі нормативів щодо забруднення атмосферного повітря, який перевершує аналогічні параметри в інших країнах у 2–3 рази. Економічні заходи – це платежі за природні ресурси (вони спрямовуються на фінансування екологічних проектів); податки на джерела викидів сірки, податки на споживачів бензину, підвищений податок на купівлю земель у межах міст чи поряд із ними [4].

У Японії здійснюється екологічна оцінка впливу на навколишнє природне середовище промислових та соціальних проектів (незалежно від їх масштабів) за наступними напрямками: забруднення повітря, води, ґрунту

важкими металами та хімічними речовинами, осідання ґрунту, рівень шуму, вібрація та неприємний запах; вплив на навколишнє природне середовище й культурні пам'ятки; затемнення сусідніх будинків (відповідність встановленим стандартам), створення перешкод радіохвилям, утилізація та заховання твердих відходів, вплив на комунікації.

В Японії не вбачають антагоністичними такі явища, як економічне зростання та екологічне регулювання. Тому сучасна екологічна політика країни спрямована на збалансування економічного зростання та охорони природного навколишнього середовища та використання еколого-технологічного підходу. У сфері оцінки впливу на навколишнє природне середовище має попереджувальний характер, вибудована на принципі «попередити негативний вплив на навколишнє середовище значно легше, ніж виправити наслідки цього негативного впливу», що підвищує статус екологічної експертизи серед інших форм і методів управління природокористуванням. Позитивним досвідом для України є також стандартизація робіт з екологічного експортування, їх комп'ютеризація.

Отже, нормативне врегулювання оцінки впливу на навколишнє природне середовище налічує майже 50 років. За цей період розроблялися й удосконалювалися моделі її проведення на національному та міжнародному рівнях. Промислово розвинені країни, які раніше зіткнулися з проблемою погіршення стану природного середовища, були змушені розпочати розробку методики і системи оцінки впливу на навколишнє середовище. У зарубіжних країнах простежується тенденція актуалізації уваги до цього питання.

Список використаних джерел:

1. Морозова В. Н. Мировая экологическая политика и международное экологическое сотрудничество: учеб.-метод. пособие / В. Н. Морозова. – Воронеж : Изд-во Воронежск. госуд. ун-та, 2007. – 123 с.
2. Экологическая экспертиза : краткий курс лекций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: old.sgau.ru/assets/files/Enagra/Agroecolog/MM_9.doc
3. Оценка нарушений окружающей среды и их компенсация. Российско-германское методическое пособие [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/a9_publication2_kompensations-kompendium_ru.pdf
4. Тихоцкая И. С. Экологические проблемы в Японии: между прошлым и будущим / И. С. Тихоцкая // Японские исследования. – 2016. – № 1. – С. 59-70.

